

Üliõpilaste distantsõppe kogemused

Andreanne Kallas

Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut

Annotatsioon

2020. aasta kevadel tekkinud olukorra tõttu pidid kõik üliõpilased jääma distantsõppele. See oli uus kogemus olukorraga toime tulla ja lahendada väljakutsed nii üliõpilastele, õppejõududele kui ka ülikoolidele.

Siinses uurimistöös uuriti üliõpilaste kogemusi õppekorraldusele, keskendudes kuidas üliõpilased oma õpet kodus organiseerisid ja planeerisid ning mida nad seejuures kogesid. Lisaks uuriti ennastjuhtiva õppija rolli olulisust distantsõppes ning muutusi üliõpilaste suhtluses ülikooli, kursusekaaslaste, pere ja sõpradega. Samuti uuriti, milline oli nende kõikide gruppide olulisus üliõpilase õppes ning millist tuge üliõpilased terve selle aja jooksul said.

Uuringu käigus viidi läbi intervjuud kolme üliõpilasega, mida analüüsiti sisuanalüüsi meetodi abil. Uuringust selgus, et koroonakriis on olnud üliõpilaste jaoks suur väljakutse ning unikaalne kogemus. Väga kiiresti oli vaja kohaneda uue õppekorraldusega ning õppimise eest tuli hakata senisest suuremal määral ise vastutama. Üliõpilased pidid seadma endale kindlad eesmärgid ning tuli kohaneda teises keskkonnas õppimisega.

Võtmesõnad: täiskasvanud ja ennastjuhtiv üliõpilane, distantsõpe eriolukord

Sissejuhatus

Täiskasvanuharidus peab liikuma kaasa muutuva maailmaga. Järjest enam kasutavad inimesed erinevaid digivahendeid. Mõned on digivahendite kasutamisel pädevamad ja teised mitte nii väga. Samuti kasutatakse õppetegevuses järjest enam infotehnoloogilisi lahendusi ja seda just eesmärgiga muuta õppimine huvitavamaks ja mitmekülgsemaks. Selleks, et inimesed saaksid maailmaga kaasa liikuda, vajavad nad tuge ja abi, et osata kasutada erinevaid digivahendeid.

Haridus- ja Teadusministeeriumi loodud arengudokumentis “Eesti elukestva õppe strateegia 2020” on suund õppijakesksele õppele, mille üheks kompetentsiks on

digipädevus ja selle pidev areng. Seal on toodud välja statistika, et aastal 2012 oli digipädevustega inimeste osakaal vanuserühmas 16-74 eluaastat 65%. Aastaks 2020 soovitakse jõuda nii kaugemale, et selles vanusegrupis oleks osakaal 80%. See näitab, kui oluline roll on digipädevusel elukestvas õppes ning on soov, et see pidevalt edasi areneks. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2014)

„Eesti elukestva õppe strateegia 2020“ dokumendile on tehtud vahehindamine, millest selgus, et aastatel 2015-2017 ei ole siiski digipädevustega inimeste osakaal väga tõusnud, pigem on püsinud suhteliselt samal tasemel. Samuti toodi välja, et digipöörde eesmärkide saavutamiseks on äärmiselt oluline teha täiskasvanud inimestele teemakohaseid koolitusi ning arendada nende teadmiseid erinevatest võimalustest seoses tehnoloogiaga. Uuringutest tuleb ka välja, et täiskasvanute osalemine täiendõppes on pigem madal ja seetõttu ei omandata uusi teadmisi, seda ka digipädevuste osas. Justkui oleks seisma jäänud uute teadmiste omandamisega digimaailmas. (Praxis, 2019)

Vahehindamisest nähtub ka asjaolu, et ainult umbes kümnendik täiskasvanutest osaleb õppes, mis on mõeldud digipädevuste arendamisele. Samas pakutakse järjest enam inimestele erinevaid koolitusi, mis on suunatud just täiskasvanute digiteadmiste parandamisele. (Praxis, 2019)

Üliõpilaste seas läbiviidud uuringust selgub, et järjest enam hindavad tudengid ülikoolis õppimise juures seda, milliseid õppemeetodeid kasutatakse ja milline on õpikeskkond, kus õpe toimub. Õppijate jaoks on oluline, et need meetodid toetaksid ja hoiaksid õpimotivatsiooni. Üliõpilaste jaoks on kommunikatsioon väga oluline: suhtlus õppijate vahel ja samuti õppejõududega. Üliõpilased soovivad olla pidevalt õppeprotsessi juures ja sees ning tahavad võimalusel rääkida kaasa õppeprotsessis. Õpe ja keskkond ülikoolis peavad eelkõige toetama õppijat ja tema arengut. (Jõgi, Karu, Krabi, 2013)

Muutus õppimises toimus 12. märtsil 2020 kui Eestis kuulutati välja eriolukord. Tegemist on situatsiooniga, kus Eesti Vabariigi Valitsus võttis kasutusele lisaabinõusid selleks, et piirata inimeste liikumist nii riigisisest kui -välisest, kuna levima hakkas COVID-19 viirus (Riigi Teataja, 2020). Lisaks sellele, et suur osa töötajatest jäid kodukontoritesse, viidi ülikoolides kogu õppetöö üle distantsile. Distantsõpe on üks statsionaarõppe liike, kus õppijad ja õpetaja ei viibi samas ruumis ning kasutavad suhtlemiseks digivahendeid. Distantsõppe korraldused lepib iga haridusasutus ise kokku, arvestades seejuures statsionaarse õppe põhimõtteid. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020)

Uuringust, mis viidi läbi üliõpilaste seas peale kevadise olukorra algust, selgus, et oli üliõpilasi, kelle jaoks oli üldine distantsõpe keerulisem kui statsionaarõpe. Rohkem tõusis esile enesejuhitud õppimine. Samas selgus, et eneseregulatsiooni oskus oli paljudel üliõpilastel vähene. Keeruline oli tulla toime kooli, pere ja tööga ning kõige vahel oma aega jagada. Üliõpilaste jaoks oli väljakutsuv võtta ka vastutus oma õppimise eest, samas on see distantsõppe puhul väga oluline. (Poom-Valickis, 2020) Üliõpilased tõdesid, et kogu eriolukorra situatsioon andis hea aluse enesejuhitud õppimisele, aga ka metakognitsiooni arendamisele, mille abil enda õppimist ja õpitut analüüsitakse ning parendatakse (Marandi, 2020; Talving, Arro, & Aus, 2020). Muidugi on õppija jaoks olulised ka kursusekaaslased ning selleks, et arendada oma identiteeti ja enda juhtimise oskust, tuleb hoida teistega kontakti. Ennastjuhtiva õppimise juures on väga oluline tegur see, et õppija suhtleks oma kaasõppijatega ning jagaks nendega rõõme ja muresid. See aitab ka reflekteerida, mida muuta ja arendada iseenda juures. (Karu *et al.*, 2020) Fink (2003) toob välja, et üliõpilase juures on järjest olulisem tema kogemus enne ülikooli õppima asumist, sest selle baasil hakkab ta looma ja koguma uusi teadmisi ning varasemate kogemuste olemasolul on suurem ka tema vastutustunne.

Uuringu eesmärk on välja selgitada, millised on üliõpilaste kogemused õppimisest eriolukorra ajal. Uuringu tulemused aitavad mõista, mida kogetakse ja kuidas selle teadmise põhjal aidata toetada distantsõppel üliõpilast. Täiskasvanud õppija jaoks on kogemus kogu õppeprotsessi alus, selle tulemusel suudab täiskasvanud õppija omandada uued teadmised ning luua ka enda identiteeti (Jarvis, 1998).

Üliõpilane kui täiskasvanud ja ennastjuhtiv õppija

Täiskasvanud õppija asub ülikooli haridust omandama enda initsiatiivil ja vajadusel õppida. Knowles on toonud välja omadusi, mis on just täiskasvanud õppijal – ennastjuhtiv, kogemustega, motiveeritud ja keskendunud õppimisele. Samuti toob Knowles välja, et täiskasvanule meeldib lugeda ja ennast väga palju iseseisvalt harida ehk ta on enesejuhitud õppija. Samas on täiskasvanud õppijale omane soov õppida ja areneda teistega koostöös. Olulisel kohal on grupidööd ning suhtlus nii kaasõppijate kui õpetaja või koolitajaga. Üks suurimaid erinevusi on sisemine motivatsioon õppida ja areneda - õppimine toimub vabatahtlikult, mitte väliste tegurite sunnil. (Knowles, 1973)

Samas on täiskasvanud õppijal keeruline mõnes situatsioonis, sest tal võib olla olemas sisemine motivatsioon, aga selle tulemusel soovib ta näha ka kiireid arenguid oma õppeprotsessis. Selle puhul ei arvesta õppija aga sellega, et õppimine võtab oma aja ning

tõhusam on õppimine siis, kui seda aega anda. Kuigi põhiline omadus täiskasvanul on enesejuhitud õppimine, siis paraku tahavad sellest olenemata paljud õppimise juures saada tuge. Samuti on täiskasvanud õppijal enamasti püsiv töökoht ja perekond ning aega tuleb osata nende vahel planeerida. Tihtipeale ei pruugi olla see kõige kergem ülesanne ja eelkõige jääb tahaplaanile õppimine. (Campbell, 2016)

“Ennastjuhtiv õppija on see, kes koostab endale ise õppimise plaani ja õpib selle järgi” (Haridussõnastik, 2021). Üliõpilane, kes on ennastjuhtiv õppija, on võimeline ise oma õppimist planeerima. Ennastjuhtiva õppimise puhul tuleb leida üles julgus, tahe ja otsustusvõime, et õppimist planeerida ja prioritseerida erinevaid tegevusi. (Karu, Põlda, & Teidla-Kunitsõn, 2020)

Täpsemalt võib öelda, et ennastjuhtiv õppija on inimene, kes püstitab endale ise eesmärgid ja püüdleb nende poole iseseisvalt. Inimene, kes tahab ise areneda ja soovib omandada uusi ning enda jaoks olulisi teadmisi. Samuti on ta avatud õppimisele ja see on tema jaoks normaalne osa elust. (Knowles, 1975)

Ennastjuhtiva õppimise juures on üheks oluliseks teguriks ka reflekteerimine. On oluline osata ja suuta oma õppimist reflekteerida, et omandada uusi teadmisi ja analüüsida, mida vajadusel järgmisel korral teisiti teha või vastupidi, mida korrata. Lühidalt võib öelda, et kogemusest saab õppida ainult refleksiooni abil. (Kadde, 2002)

Ennastjuhtival õppijal on välja kujunenud üsna kindlad isikuomadused ja oskused, mis tema õppimist toetavad. Ennastjuhtiv õppija mõistab, et õppimine on tema kohustus, mille ta on endale võtnud oma soovil - see teadmine tagab sisemise motivatsiooni. Õppija on valmis selleks, et õppetöö käigus tuleb tagasilööke. Probleemide tekkimisel suudab ta nendega hakkama saada, ise lahendusi leida ja õppida nende abil veel rohkem. Õppija peab olema sisemiselt motiveeritud, iseseisev, kohusetundlik ja enesekindel. (Ayyildiz & Tarhan, 2015)

Bolhuis (1996) on toonud välja, et alati ei ole kerge olla ennastjuhtiv õppija ja selleks ei sünnita vaid kujunetakse elu jooksul. See vajab inimese poolt palju tööd ja tahet ning oskust leida endast sisemist motivatsiooni. Õppija peab mõistma, et kõik alati ei edene või ei tule välja nii, nagu on planeeritud. Ennastjuhtiv õppija peab olema valmis ebaõnnestumiseks, aga oluline seejuures on see, kas inimene suudab ennast taas püsti ajada ja sellest situatsioonist veel enam õppida ning seejuures areneda rohkem. Kui inimene ei suuda edasi liikuda ja leida lahendusi oma probleemidele, siis tuleb ennast taas leida ning otsida üles sisemine motivatsioon, mis on õppimise üks põhilisi toetajaid. (Bolhuis, 1996)

Andragoogikas on arvestatud täiskasvanute vajadustega ja erinevustega laps-õppijast. Võib öelda, et andragoogika on olemas ka selleks, et motiveerida inimesi, kes ei näe otsest vajadust õppimiseks ja edasi arenemiseks (Merriam, 2003).

Andragoogika puhul on oluline, et õppija oleks kaasatud õppeprotsessi planeerimisse ehk kui pedagoogikas teeb õpetaja otsused, kuidas ja mida õpitakse, siis andragoogikas pannakse eesmärgid paika õppija ja õpetaja koostöös. Andragoogika üks õppeviisidest on probleemide lahendamine ehk peamiselt õpitakse läbi probleemsituatsioonide lahendamise. (Knowles, 1973)

Järjest enam soovivad tänapäeva täiskasvanud õppijad, et nad oleksid kaasatud õppeprotsessi ning et õppimine toimuks koostöös õppejõudega ja kursusekaaslastega. Üliõpilase jaoks on oluline, et uute teadmiste omandamine oleks protsess, kus teiste kursusekaaslastega koos õpitakse ning jagatakse omavahel ka uusi kogemusi. Üliõpilane soovib õppeprotsessi käigus arendada oma identiteeti ja seada endale ise eesmärgid, mille suunas liikuda. Üliõpilase isiklikku arengut toetavad teised õppijad ning õppejõud, kes suunavad ja tunnevad huvi õppija arengu vastu. (Karu, 2020)

Enne seda kui täiskasvanu hakkab uut teadmist omandama, on tal olemas juba eelnev kogemus ja see ajendab teda uusi teadmisi omandama. Jõgi (2006) on toonud välja, et õppimine on protsess, mille abil mõtestatakse kogemust ja selle tulemuseks on uued arusaamad, väärtused ja teadmised. See on ka põhjus, miks täiskasvanud õppijatel on niivõrd suur sisemine motivatsioon õppida ja saada uusi teadmisi. Kolbi kogemusliku õppimise mudelist tuleb selgelt välja, et peale kogemuse saamist tuleb seda reflekteerida, luua seoseid ning seejärel uute teadmiste või oskustega siduda. Sellisel juhul omandab ta rohkem teadmisi ning võtab need endaga kaasa. (Kolb, 1984)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üliõpilane on täiskasvanud õppija, kelle identiteet areneb pidevalt läbi kogemuste ning uute teadmiste omandamise. Täiskasvanud õppija jaoks on olulised sotsiaalsed suhted ning ta soovib olla kaasatud õppeprotsessi. Täiskasvanud õppija on pidevas arengus ning oluline on olla enesejuhitud õppija ja olla valmis ka selleks, et tuleb ette keerulisemaid hetki, mida tuleb reflekteerida ja seejärel võtta sellest kaasa uus kogemus edaspidiseks.

Distsantsõpe eriolukorra ajal

Tartu Ülikooli uuringust selgus, et eriolukorra tõttu keskenduti vähem õppemethodilistele lähenemistele, mis on olulised selleks, et õppeained oleksid üks tervik. Üliõpilaste jaoks oli keeruline tulla toime suurenenud iseseisvate tööde mahuga, mis tingis

vaimset surutust ning pärssis üliõpilaste motivatsiooni. Raskuseid oli ka tehnoloogiliste vahendite kasutamisel. Näiteks puudusid ülikoolis hübriidklassid, mida kasutada e-õppe kvaliteetseks läbiviimiseks ning mõnes õppeaines puudusid ka erinevad e-õppe võimalused, keskenduti pigem lihtsalt kirjaliku materjali jagamisele õppejõududelt üliõpilastele. Samas hindasid üle poole üliõpilastest, et õppetöö oli hästi organiseeritud ning toimus lodusalt. Neid üliõpilasi oli alla 5%, kes olid eriolukorra suhtes kriitilised. (Trumm jt, 2020)

Õppe toetamiseks on loodud erinevaid digivahendite kasutamise juhendeid, et aidata just neid inimesi, kes tegelevad teiste koolitamise ning õpetamisega. Üheks selliseks dokumendiks on HITSA loodud juhend “Digitaalse õppematerjali loomise soovitused”. Selle eesmärk on toetada inimesi, kes peavad koostama tööalaselt tihti erinevaid õppematerjale. Kui vaadata viimaste aastate koolitusi, siis järjest enam kasutatakse nendes kas erinevaid digivahendeid või on õppematerjalid loodud digitaalselt. Infotehnoloogilised vahendid arenevad aga pidevalt ja seetõttu peavad koolitajad ja andragoogid ennast hoidma kursis erinevate võimalustega ning olema valmis koolitama ka teisi inimesi. (Villems et al., 2015)

Tallinna Ülikooli koduleheküljelt on näha, kui palju on loodud erinevaid juhendeid just 2020. aastal peale seda, kui eriolukord algas ja väga paljud koolitused viidi üle distantsõppele. Tekkis vajadus uute teadmiste järele ja digivahendite kasutamine kasvas jõudsalt. Samuti pidid hakkama koolitajad ennast täiendama. Õppekohtumiste läbiviijatele koostati mitmeid juhendmaterjale ja lisaks veel veebiseminare. Neid saavad aluseks võtta õpetajad ja koolitajad. (Tallinna Ülikool, 2020)

Eriolukorra ajal mindi statsionaarõppelt üle distantsõppele, mille tulemusel tekkisid uued õppemeetodid ja –viisid. See muutis kindlasti tehnoloogiliste vahendite kasutamist õppeprotsessis. Õppimisele tuli hakata lähenema teise nurga alt. Olulisele kohale tõusis ennastjuhtiv õppimine, sest oma aega ja tegevusi tuli hakata ise planeerima, mida pidid toetama ka õppejõud. See muutis alguses ka paljude jaoks õppimise keeruliseks, kuna ennastjuhtiv õppimine vajab palju enesedistsipliini ja oskuseid. Mitmed haridusega seotud asutused ja organisatsioonid proovisid õppijate jaoks muuta olukorda kergemaks ning tegid erinevaid abistavaid juhendeid. Õppijad tõid ise välja, et keeruline on oma aega planeerida ja mitte tegeleda teiste tegevustega, vaid leida aeg just õppimise jaoks, et keskenduda maksimaalselt. Samas oli oluline meeles pidada, et hoida suhtlust oma õppekaaslastega, kes on õppijaga samas situatsioonis ning oskavad motiveerida ja anda head nõu. (Haridusblogi, 2020)

Tallinna Ülikooli uuringust tuli välja, et kohati oli keeruline osad ained nii kiiresti viia üle distantsõppele ja kindlasti oli erialasid, kus õppekvaliteet kannatas uue õppeformaadi tõttu. Samuti oli üliõpilaste jaoks keeruline pikk päev arvutiekraani taga ning osade jaoks ka üldiselt digivahendite igapäevane kasutamine. Samas tõid paljud õppejõud ja üliõpilased välja, et kindlasti oli see tulevikku vaadates hea kogemus, kuna järjest enam pooldatakse seda, et oleks võimalik omandada kõrgharidust kas osaliselt või täielikult distantsilt. (Poom-Valickis, 2020)

Eriolukorra abil mõisteti ka seda, kui paindlik ja ligipääsetav on veebipõhine õpe. Inimesed said õppetöös osaleda erinevatest Eesti piirkondadest. Kõiki loenguid sai salvestada ja see andis võimaluse kuulata neid just siis, kui inimesel oli selleks kõige sobivam aeg. Samuti tuli välja, kui oluline on osata kasutada erinevaid digivahendeid ning teada nende võimalusi. (Tuul & Johnson, 2020)

Seega võib öelda, et eriolukord oli kindlasti väljakutsuv nii üliõpilastele kui ülikoolidele. Olukord tuli ootamatult ja seetõttu kerkisid esile ka mitmed väljakutsed. Oluline on, et sellest kogemusest erinevad osapooled õppisid ning endaga võetakse kaasa uued teadmised. Positiivne on see, et rohkem võeti õppes kasutusele erinevaid digivahendeid ning populaarsemaks muutus võimalus omandada haridust ka distantsilt. Üliõpilased suutsid üldiselt tulla toime eriolukorraga ning sai panna proovile oma enesejuhtimise oskused.

Valim ja metoodika

Uuringu valimisse kuulusid üliõpilased erinevatest ülikoolidest, kes vastasid järgnevatele kriteeriumitele:

1. intervjueeritavad olid täiskasvanud õppijad, kes omandasid haridust Tartu Ülikoolis, Viljandi Kultuuriakadeemias või Tallinna Tehnikaülikoolis;
2. intervjueeritavad omandasid ülikoolis haridust 2020. aasta kevadel ehk Eestis välja kuulutatud eriolukorra ajal.

2020. aasta sügisel viidi läbi pilootuuring samuti kolmes erinevas ülikoolis. Intervjuude valim leiti juba läbiviidud pilootuuringu abil. Inimesed, kes vastasid pilootuuringule, said jätta oma kontaktandmed ankeedi lõppu, kui nad olid nõus osalema ka intervjuudes, et uurija saaks nendega ühendust võtta.

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuu võimaldas saada rohkem informatsiooni inimeste seisukohtade ja kogemuste kohta ning neid mõtteid sai vajadusel ka küsimustega rohkem avada ja laiendada. (Patton,

2002) Üliõpilasi intervjueriti Tartu Ülikoolist, Viljandi Kultuuriakadeemist ja Tallinna Tehnikaülikoolist. Kokku viidi läbi intervjuusid kolme üliõpilasega. Intervjuerimise meetodit kasutades sai neid läbi viies küsida üliõpilastelt rohkem täpsustavaid küsimusi ning neid vajadusel ka laiendada.

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud ehk küsimused olid intervjueritavatele ette antud aga samas olid need pigem suunavad ja intervjuerija võis neid muuta või kohandada. Intervjuu andis võimaluse küsida täpsustavaid küsimusi ja ega pannud intervjueritavaid niivõrd kindlatesse kastidesse. See andis võimaluse saada intervjuust infot, mille peale intervjuerija ei pruukinud ise tulla vaid milleni jõuti intervjuu jooksul. Samuti vähendas see võimalust liigselt intervjueritavat suunata küsimustega, mis muutis vestluse avatumaks. (Lagerspetz, 2017)

Andmed analüüsiti intervjuudest kogutud informatsiooni põhjal sisuanalüüsiga, mis toimus kolmes etapis. Kõigepealt alustati uurija kodeerimisega ehk tekst märgistati ära erinevate värvidega, millel olid kindlad tähendused. Kasutati suunatud kodeerimist ehk kogu tekst kodeeriti vastavalt uurimisküsimustele. Peale kodeerimist loodi erinevad kategooriad, millele omakorda tekkisid alakategooriad, ning viimase etapina lõi uurija kodeerimise märkmiku, kus koostati vahekokkuvõtte tulemustest, millest edasi sai juba kirjutada artikli tulemused.

Tulemused

Tulemused esitati kategooriate kaupa ning nende analüüsimisel oli peamine ülesanne selgitada välja, millised on üliõpilaste kogemused õppimisest eriolukorra ajal. Täpsemalt anti ülevaate, millised olid üliõpilaste kogemused õppimise korraldamisel; kogemused suhtluses; kogemused toetuse saamisega ja kogemused ennastjuhtiva õppijana.

Üliõpilaste kogemused õppimisest eriolukorra ajal

Kõik intervjueritavad tõid välja, et eriti Covid-19 kriisi alguses tundus, et õppekoormus tõusis. Peamiselt just sellepärast, et tuli hakata ise õppima.

...Covid-19 kriisiga muutus kindlasti suureks osaks õppetööst ise õppimine. (I.1)

Üliõpilaste jaoks oli väsitav pikalt arvutiekraani ees viibimine ning see kurnas rohkem kui lihtsalt ülikoolis kohapeal õppimine. Samas toodi välja, et õpikogemus oli pigem positiivne, kuigi oli mõningaid raskuseid, eriti alguses, peamiselt kohanemine ning ajaplaneerimine. Kõigele vaatama tundsid aga kõik intervjueritavad, et see oli kindlasti arendav kogemus ning oskus õppida iseseisvalt arenes märkimisväärselt.

Intervjueeritavad tundsid, et kogu selle eriolukorra ajal said nad õppida iseennast rohkem tundma, just õppimise osas, ehk avastati, millised õppemeetodid neile paremini sobivad ning millises keskkonnas neile meeldib õppida. Kõikidele oli tagatud turvaline ning nende jaoks mugav õpikeskkond, olemas olid kõik vahendid (kui ei olnud endal eelnevalt olemas, siis kool toetas vahendite leidmisel), mis õppimiseks vajalikud olid.

Samas oli näha, et kõigile see olukord ei sobinud. Kõikidel intervjueeritavatel oli kokkupuude inimestega, kellel oli keerulisem ja kes vajasid nii kooli kui tuttavate suuremat toetust. Toodi välja, et ülikoolide toetus õppijatele oli hea, peamiselt õppenõustajate poolt. Info selle kohta, kas üliõpilased saavad kasutada ka psühholoogilist nõustamist koolilt, oli osades ülikoolides väga selgelt teada ning selle kohta saadeti teavet kõikidele üliõpilastele. Samas juhtus, et selle infoga poldud kursis, kuna kooli poolt teavet ei olnud tulnud. Toodi välja ka see, et pigem oli keerulisem nendel õppijatel, kes ei olnud võib-olla nii motiveeritud oma erialal õppima ning uusi teadmiseid omandama ning keerulisem oli sotsiaalselt aktiivsematel isiksustel.

Kogemused õppimise korraldamises

Analüüsist selgus, et üliõpilaste kogemused distantsõppega enne Covid-19 kriisi puudusid. Peamiselt toimus kogu õppeprotsess ülikoolides kohapeal ning distantsõpet polnud. Lisaks loengutele olid veel erinevad praktikumid ning mitmed erinevad kodused ülesanded, mida tuli jooksvalt teha.

Õppeviisid Covid-19 ajal olid intervjueeritavatel erinevad. Oli nii otse vaadatavaid loenguid kui ka õppejõudude poolt salvestatud loenguid, mida õppiija sai oma aega ise planeerides hiljem vaadata, et omandada materjali endale sobival ajal.

“...ma ise tundsin, et mul on kuidagi palju rohkem vabadust oma aega planeerida.” (I.1)

Samas osalesid üliõpilased ka vastavalt tunniplaanile planeeritud loengutes, kus osalemine oli kohustuslik.

Õppemeetodid intervjueeritavatel Covid-19 kriisi ajal olid erinevad. Vastavalt sellele, millised õppijad nad olid selgus, et õppematerjali omandati nii, kuidas tundus neile mõistlikum. Näiteks selleks, e püsida pidevalt graafikus ja mitte jääda maha, jättis intervjueerija enda õppenädala suhteliselt sarnaseks sellega, mis oli tal koolis ehk osales järjepidevalt samal ajal loengutes, kui tal oleksid tunniplaanis ka need loengud olnud. Nii tagas intervjueeritav selle, et tal on e distsipliin.

Vastupidiselt esimesele intervjueeritavale, kellel samuti oli võimalus vaadata loenguid otse või järele, otsustas teine intervjueeritav oma aega planeerida teisiti. Selle asemel, et iga kord otse loengut vaadata oli teise jaoks mugavam ning parem vaadata kõiki loenguid endale sobival ajal järele. Sellega kaasnes paraku, et mõned loengud jäid vaatamata ja seega mõned materjalid omandamata selleks vajalikul ajal. Hiljem oli õppekoormus suurem, kuna hindelise töö esitamiseks tuli vaadata järele ka eelnevalt toimunud loengud. Peamiselt otsustas intervjueeritav seda varianti kasutada, sest käib kooli kõrvalt ka täiskohaga tööl ehk siis oli parem oma tegevusi planeerida.

Kogemused suhtluses

Selgus, et suhtlemise osas toimusid muutused üliõpilaste vahel. Suurim muutus oli see, et intervjueeritavad ei kohtunud enam oma kursusekaaslastega füüsiliselt ja välja toodi, et kui varasemalt saadi enne ning peale koolipäeva kokku, siis eriolukorra ajal jäi neid kohtumisi vähemaks. Enamus kohtumisi oli loengutes ning suhtlus sotsiaalmeediakanalites (põhiliselt Facebook). Eraldi kokkusaamisi jäi vähemaks, kuna õppijad tundsid, et lisaks loengutes osalemisele ja muidu palju nutiseadmetes olemisele, ei jaksata füüsiliselt ega vaimselt enam veel eraldi teha videokõnesid kursusekaaslastega. Tunti puudust vahetust kontaktist ja igapäevasest suhtlusest.

Kindlasti toodi positiivsena välja seda, et enam ei pidanud ülikoolis igapäevaselt kohal käima. Kuigi suhtlust jäi vähemaks, siis see muutis aja planeerimise vabamaks ning õppijad said ise otsustada, kus nad soovivad loengutes osaleda (mõningal juhul ka, mis hetkel nad seda soovisid teha). Eriti olulist rolli mängis see siis, kui õppija ei elanud samas linnas, kus ta õppis. Aega hoiti transpordi pealt palju kokku ning seda aega sai kasutada õppimisele.

...ma tean, et seda oli ka väga palju minu kursusekaaslastel, kuna enamik on üle Eesti, siis ei tulnud enam spetsiaalset korterit üürida ja ei pidanud sinna kohapeale loengutesse minema. (I.3)

Samuti toodi välja, et töö kõrvalt oli mugavam omandada haridust distantsilt, kuna töö tegemise ja õppimise aega sai omavahel mugavamalt jagada. Paraku tõdesid intervjueeritavad, et see hakkas mõjutama õppeedukust, kuna rohkem rõhku hakati panema tööülesannete täitmisele.

Kogemused toetuse saamisega

Üks peamiseid asju, mis kõik intervjueeritavad välja tõid, oli toetus Covid-19 kriisi ajal. Kõik intervjueeritavad tundsid, et kevadise eriolukorra ajal oli oluline roll inimestel nende ümber. Intervjueeritavad tunnistasid, et suhtlust inimestega jäi vähemaks, eriti füüsilisi kohtumisi, aga samas muutusid tugevamaks ja olulisemaks need suhted, mis sellel ajal olid. Peamise toetajana toodi välja perekond ja kõige lähedasemad sõbrad, kes ei olnud kursusekaaslased. Õppimise juures olid kindlasti väga olulised ka kursusekaaslased, sest nendega sai arutada õppega seonduvaid küsimusi, raskuseid ning arusaamatusi. Samas vähenes kindlasti nendega koos olemine (ka virtuaalselt) ning pigem jäi see suhtlus ka koolitasandile. Ehk peamise erinevusena, mis välja toodi suhtluses kursusekaaslastega, oli see, et kui varasemalt sai arutada ka igapäevasematel ja isiklikematel teemadel, siis Covid-19 kriisi ajal jäi seda palju vähemaks ja keskenduti kooliteemadele.

Vastupidiselt eelnevale muutus olulisemaks suhtlemine lähedastega (pere ja lähedasemad sõbrad). Need inimesed olid olulised kõikides küsimustes ja andsid järjepidevalt toetust ning motivatsiooni tegutseda. Intervjueeritavad tundsid, et nende inimeste roll muutus nende eludes olulisemaks ja suhted muutusid tugevamaks. Peamine põhjus, miks perega suhtlus kasvas, oli kindlasti kodus olemine ja tänu sellele sai pereliikmetele toetuda ning suhted muutusid tugevamaks.

Kogemused ennastjuhtiva õppijana

Intervjueeritavad hindasid oma ennastjuhtivuse oskust keskmiselt paremaks. Kõik tõid välja, et nad oskavad ning suudavad oma õppimist juhtida ning planeerida. Neile meeldib õppida iseseisvalt ning tunnevad, et see on nende jaoks ka väga efektiivne. Kõikidel olid oma erinevad meetodid, kuidas õppida aga nad olid väga teadlikud, mis nende puhul kõige paremini toimivad ning millised meetodid sobivad neile kõige paremini. Intervjueeritavad juhtisid tähelepanu ka sellele, et ennastjuhtimise oskust kasutavad nad rohkem siis kui õppeaine, mida nad õpivad, pakub teistest õppeainetest rohkem huvi.

...nii-öelda enda õppimise juhtimine, et see on nagu olemas, see on heal tasemel ja ütleme ka see kogu see tegevus on eesmärgistatud, et enesejuhtimise puhul olen ma märganud, et seda ma pigem rakendan just eelkõige siis kui see õppeaine ikkagi mind süvitsi huvitav. Et siis ma sageli lähen ka ütleme õppekavast välja ja mingitel teemadel toimin natukene rohkem süvitsi. (I.2)

Samas ütlesid nad, et grupitöö on oluline osa õppeprotsessist ehk kõikidele intervjuueeritavatele meeldib teha grupitöid, kuna see arendab neid väga palju ning on hea meetod õppimiseks. Just selliseid grupitööd, kus saab arutleda ning diskuteerida õppe teemadel. Grupitööd annavad oskuse ka tulevikuks, sest tööturul tuleb samuti tihtipeale teha koostööd ning osata teiste inimestega koos ühiselt eesmärke seada ning neid ka saavutada.

Kindlasti oli ennastjuhtivuse oskus oluline Covid-19 kriisi ajal, sest õppijad pidid hakkama väga suurel määral vastutama oma õppimise eest. Intervjuueeritavad tõid välja, et alguses oli keerulisem, kuna olukord oli uus aga mida aeg edasi seda lihtsamaks läks, kuna paika said pandud endale kindlad eesmärgid ning reeglid, mis aitasid orienteeruda ning kõik vajalikud ülesanded ära teha.

Üks olulisemaid märksõnu Covid-19 kriisi ajal oli järjepidevus. Oluline oli, et üliõpilased paneksid paika endale kindlad tööplaanid ning eesmärgid, mille poole tuli liikuda. Kõik intervjuueeritavad tundsid, et ennastjuhtivuse oskus paranes veelgi enam ning selles tähtsus õppeprotsessi sai veel olulisemaks. Toodi välja, et seda oskust tuleks varem juba õppijatele õpetada, kuna eriti oluliseks muutub see tööturule sisenedes, kus tuleb pidevalt endale ise eesmärke seada ning peamised otsused teed iseseisvalt lähtudes üldisematest ettevõtete või meeskonna eesmärkidest.

Oi, see on väga oluline, see on väga oluline, see on eriti oluline hiljem tööturule sisenedes, kus sul ei ole curriculumi enam ees ja kõik teadmised, mida sul ei ole, sa pead ise kuskilt saama. (I.2)

Arutelu

Uuringus osalenud üliõpilaste jaoks toimus möödunud kevadel muutus õppimises. Üliõpilased hakkasid haridust omandama distantsõppe meetodil ning statsionaarset õpet ei olnud üldse (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020). Kõik uuringus osalejad tõid välja, et muutus oli suur ja kohati ka ootamatu, varem polnud neil olnud ülikoolis õpet, mis toimuks distantsilt. Intervjuueeritud üliõpilased tõid välja, et eriti alguses oli keeruline hakata oma õppimist ise juhtima ning panna endale paika kindlad eesmärgid. Kindlasti oli kogu eriolukord kergem nendele üliõpilastele, kes suutsid hakata ise oma õppimist juhtima ning kelle enesejuhitud õppimise oskus oli kõrgem.

Tallinna Ülikooli uuringust tuli välja, et paljudele üliõpilastele oli keeruline enda aega planeerida ning seada eesmärke, mis aitaksid distantsõppe ajal uue õppeformaadiga hakkama saada. Üliõpilased tundsid Tallinna Ülikooli uuringus, et nende enesejuhitud

õppimise oskus vajab veel edasi arenemist. (Poom-Valickis, 2020) Antud uuringu osalenud hindasid oma enesejuhitud õppimise oskust pigem heaks. Siit võib järeldada, et enesejuhitud õppimise oskus on väga varieeruv ning üliõpilaste seas erinevatel tasemetel.

Tartu Ülikooli uuringust selgus, et peamiseks raskuseks üliõpilaste jaoks oli alustada iseseisvalt õppimist ning juhtida enda õppimist. Samuti oli üliõpilaste jaoks vaimselt keeruline tulla toime suurenenud iseseisvate tööde mahuga ning tagaplaanile jäid õppemetoodilised lähenemised. Samas enamus üliõpilastest tõid välja, et nad tulid olukorraga hästi toime ning kommunikatsioon erinevate osapoolte vahel oli pigem positiivne. Üliõpilased tõid välja, et olulist rolli omas suhtlus kursusekaaslastega. (Trumm jt, 2020)

Sarnaseid asju tõid välja ka selles uuringus osalejad. Üliõpilased tõid samamoodi välja, et kõige keerulisem oli tulla toime iseseisvate tööde mahuga ja seda eriti alguses. Hiljem kui juba olukord oli kestnud, siis loodi endale sobivad süsteemid õppimiseks. Samuti toodi välja, et informatsioon ülikoolis liikus pigem sujuvalt ja suurt infosulgu ei tekkinud eriolukorra ajal. Suhtluse osas toodi selles uuringus välja, et kursusekaaslastega jäi seda vähemaks aga nii palju kui seda oli andis see motivatsiooni juurde ning aitas keerulisemates situatsioonides hakkama saada.

Kõik intervjuueeritavad tõid välja, et enesejuhitud õppimine on nende jaoks väga oluline ning distantsõppe jooksul oli see oskus kindlasti väga vajalik. Lisaks sellele, et see oli antud olukorras oluline on see ka üldiselt täiskasvanud õppijale vajalik oskus. Malcolm Knowles (1973) tõi välja, et täiskasvanud õppijad peavad olema enesejuhitud õppijad, sest ainult nii nad suudavad oma õppimist ise planeerida ning eesmärgistada ja seeläbi omandada enda jaoks kõige olulisemad ning vajalikumad teadmised.

Üliõpilased said Covid-19 kriisi ajal mitmeid uusi kogemusi ning kindlasti ka oskuseid. Intervjuude käigus toodi välja kui oluline oli toetus teistelt inimestele ning suhtlus nii oma kursusekaaslastega kui perekonna ja lähedaste sõpradega. Kõik vastajad tõid küll välja, et suhtlust üldiselt jäi vähemaks, peamiselt kursusekaaslastega, aga need suhted, mis eriolukorra ajal olid, muutusid tugevamaks. Suhtlema hakati pigem kindlate inimestega ning nende inimeste m suhe muutus lähedasemaks ja kindlamaks. Üliõpilaste jaoks oli oluline see, et koolitöödega tekkinud probleemide puhul oleks olemas nii ülikooli kui õppekaaslaste toetus ning isiklikemal teemadel oleks tugi olemas perekonnalt.

Suhtluse olulisus oma kursusekaaslastega on välja toodud ka teistes uurimustes. Enesejuhitud õppimine ei tähenda ainult seda, et õppija teeb üksi oma ülesandeid ning teistega koostööd pole. Vastupidi, enesejuhitud õppimise juures on väga oluline, et õppija

areneks koos oma kaasõppijatega ning teeks pidevalt koostööd teistega. Knowles (1973) on toonud välja, et nii areneb ka grupis töötamise oskus, mis enesejuhitud õppimise juures on üks olulisemaid aspekte. (Karu, 2021)

Samuti on oluline see, et õppija julgeks küsida abi ning oleks olemas võimalus toetuda oma kursusekaaslastele. Selle tõid välja ka antud uurimuses osalejad, et nad olid kogu aeg kursis sellega, et nende kaasõppijad on nende jaoks olemas ning nad teadvustasid endale, et teised üliõpilased on samas situatsioonis. Kui õppija endale antud teadmist teadvustab, siis leiab üliõpilane rasketes olukordades tee kursusekaaslasteni ning jagab oma murekohti.

Siinses uurimuses selgus, et kõige suurem muutus ja areng toimuski ennastjuhtivuse arenguga, sest see arenes iga teise kogemuse ja oskuse mõjul. Näiteks kui üliõpilane omandas uusi oskuseid seoses oma õppimise planeerimisega ning leidis enda jaoks kõige efektiivsema õppemeetodi või -viisi, siis see arendas ka tema enesejuhtimise oskust.

Kokkuvõte

Uurimuse läbiviimisega selgus, et üliõpilased, kes uuringus osalesid, said üldiselt distantsõppe olukorraga hakkama. Keeruline oli pigem alguses kui tuli kohaneda uue õppeformaadiga ning individuaalseid ülesandeid tuli suures mahus juurde. Üliõpilased pidid ise oma õppeviisid valima, mis neile kõige enam sobisid ning tuli seada endale isiklikud eesmärgid, mille poole liikuda. Olulisele kohale tõusis enesejuhitud õppimine. Uuringus osalenud hindasid enda enesejuhtimise oskust pigem heaks juba enne eriolukorda ja paranes distantsõppe jooksul veel rohkem.. Nad tõid välja, et enesejuhitud õppimine on iga inimese jaoks oluline nii õppimises kui ka tööl käies. Tuleb osata endale ise eesmärged seada ning nende poole liikuda. Arvestama peab sellega, et on ka tagasilööke, millest tuleb õppida ning saadud kogemus endaga kaasa võtta.

2020. aasta kevadel olnud eriolukorra jooksul said üliõpilased endale uusi kogemusi. Väljakutseks oli ka see, et enam ei saanud igapäevaselt oma kursusekaaslasteid näha ning enamus ülesandeid tuli lahendada iseseisvalt. Samas tõid uuringus osalenud välja, et kui oli raskemaid hetki, siis nad olid teadlikud sellest, et neil on olemas kursusekaaslased, kelle poole pöörduda ning kellelt vajadusel abi paluda. Suurt rolli omas tugisüsteemis perekond ja lähedasemad sõbrad, kellele toetuda.

Uuringutest on selgunud, et enesejuhtimise oskus üliõpilaste seas on väga erinev. Seega tuleks edasi uurida ja mõelda, miks see on nii erinev ning kuidas toetada üliõpilaste

enesejuhtimise oskuste suurendamist. Tuleb kaaluda seda, kas tuleks enesejuhtimise oskust hakata toetama juba enne ülikooli astumist ehk üldhariduskoolides.

Üliõpilased ise peavad kindlasti olema julged suhtlejad ning keerulisemates olukordades tuleb leida toetust kas perekonnalt, lähedastelt sõpradelt või kursusekaaslastelt. Tuleb osata analüüsida uusi situatsioone, mis on ka väljakutsuvad ning nendest olukordadest õppida. 2020. aasta kevade situatsioonist peavad üliõpilased võtma endaga kaasa uue kogemuse. Olukord oli küll kohati keeruline aga kindlasti andis see kõigile juurde uue kogemuse, mida tuleb analüüsida.

Tänu sõnad

Täna kõiki uuringus osalejaid ning Tallinna Ülikooli õppejõude, kes aitasid kaasa selle artikli valmimisele. Täna ka Durhami Ülikoolis töötavat koostööpartnerit Rille Raaper't, kelle abil sai loodud artikli põhiidee ning intervjuu küsimused.

Students' distance learning experiences

Andreanne Kallas

Institute of Education, University of Tallinn

Summary

Introduction

On March 12, 2020, a state of emergency was announced in Estonia. State of Emergency is a condition where the Estonian Government has taken additional measures to restrict the movement of people domestically and abroad to stop the Covid-19 virus from spreading. All education institutes, including universities, were transferred to distance learning. (Riigi Teataja, 2020)

A survey that was conducted among students, after the spring Covid-19 situation, revealed that there were students for whom general distance learning was certainly more difficult than full-time learning at school. Self-directed learning became more relevant. It turned out that many students lacked the ability to self-regulate, and it was difficult to share time between school, family and work. In addition, it was challenging for students to take responsibility for their own learning, but it is very important for distance learning. (Poom-Valickis, 2020)

A self-directed learner is able to plan their own learning. In the case of self-directed learning, the students have to find courage and determination to plan learning and prioritize different activities. (Karu, Põlda, & Teidla-Kunitsõn, 2020)

This research examines the changes which have taken place in students' learning experiences. The aim of the study is to find out which were the students' experiences of learning during the state of emergency. The results of the survey will help to understand these experiences and what to do to help support distance learning hereafter.

As a result, the state of the emergency caused the transition from full-time school learning to distance learning. Due to the new situation, new teaching methods had to be taken into use. The situation in spring certainly changed the use of technology tools in the

learning process. From now on, the approach to learning will never be the same. (Education Blog, 2020)

With the help of the emergency, it was also understood how flexible and accessible online learning is. People were able to participate, no matter where they physically were, because all lectures could be recorded, and this provided an opportunity to listen to them whenever the student wished to. (Tuul & Johnson, 2020)

Methods

For collecting the data, the author used semi-structured interviews. There was a specific list of questions to ask in the interviews, but the questions were adjusted during the interviews.

The author used content analysis to analyze the interview, and the analysis was performed in three steps. First, the researcher started with coding - the text was marked with different colors that had certain meanings. Targeted coding was used, and the whole text was coded according to the research questions. After coding, different categories were created, which in turn created subcategories, and as a final step, the researcher created a coding notebook where a mid-term summary of the results was created. After that the author used the results to write the article. (Kalmus; Masso & Linno, 2015)

The results were presented by categories. The main task in analyzing the results was to find out which experiences did students obtain while learning during the state of emergency. The keyword “experience” was also only a main category, out of which developed four other subcategories: ways of organizing learning, communication/relationships, support and self-directed learning.

Results

The interviewees felt that throughout this emergency, they were able to get to know themselves better, especially in terms of learning. They discovered which learning methods were better for them and in which environment they liked to study. Everyone had a safe and comfortable learning environment, and they all had the resources (if they did not have them before, the school supported them by finding the resources) that were necessary for learning.

The teaching methods that the interviewees used during the Covid-19 crisis were different. Depending on what kind of learners they were, it turned out that the study material was acquired in a way that seemed more reasonable for them. For example, in order to stay on schedule and not fall behind, the interviewee left their study week

relatively similar to what they had at school. They consistently attended lectures at the same time as the interviewee had these lectures at school as well. In this way, the interviewee ensured that he/she did not lose the discipline.

In contrast to the first interviewee, the second interviewee also had the option of watching the lectures live but decided to plan time differently and watched the lectures some other time. Instead of watching the lecture directly, it was more convenient and better for the interviewee to watch all the lectures at a time that suited best. Unfortunately, this meant that some lectures were missed and, therefore, some materials were not acquired in time. The interviewee mainly decided to use this option because they also worked full-time in addition to school, so it was better to plan their activities.

One of the main things that all interviewees pointed out was the support system that they had during the Covid-19 crisis. All interviewees felt that the surrounding people played an important role in this whole situation. The interviewees admitted that there was definitely less contact with people, especially meeting people in person, but at the same time, the relationships they had became stronger and more important than they were earlier. The classmates were undoubtedly very important in the learning process because they could discuss learning issues, difficulties and misunderstandings. However, the main supporters were the family and closest friends outside of school. Perhaps the main difference, which was pointed out in communication with classmates, was that before Covid-19, they were discussing different topics and more personal matters, but during Covid-19, they only communicated on school topics.

In contrast, communication with close ones (family and closer friends) became more important. These people were important in all matters and consistently provided support and motivation to act. Interviewees felt that the role of these people grew more important in their lives and that relationships became stronger. The main reason for the increase in communication with family was definitely being at home, and as a result, family members could be relied on, and the relationship became stronger.

One of the most important keywords during the Covid-19 crisis was consistency. All interviewees felt that their self-management skills improved even more, and in this, the importance of the learning process became even more important. It was pointed out that this skill should be taught to students earlier, as it becomes vital when entering the labor market, where one has to constantly set their own goals and make key decisions independently based on more general company or team goals.

The interviewees rated their self-management skills as better on average. Everyone pointed out that they know how to manage and plan their learning. They like to study independently and feel that it is also very effective for them. Everyone had different methods of learning, but they were aware of which methods worked best for them.

In conclusion, students had a very challenging time last spring and they had to adjust to the new situation, but they were able to have new and interesting experiences. Malcolm Knowles (1973) has pointed out that if adult learners reflect on their experiences, then they will gain new knowledge, and in the future, they will be able to use this knowledge in other situations. So if the students analyzed the spring situation and acquired new knowledge, then it would give a really big and strong background of experience for the future.

Keywords: Adult and self-directed student, distance learning and state of emergency

Kasutatud kirjandus

Ayyildiz, Y., & Tarhan, L. (2015). Development of the self-directed learning skills scale. *Lifelong Education*, 663–679. Loetud aadressil <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/02601370.2015.1091393>

Bolhuis, S. (1996). *Towards active and selfdirected learning*. Eric, (ED396141), 1–24. Loetud aadressil <https://eric.ed.gov/?id=ED396141>

Campbell, S. (2016). *9 Things to Consider When Starting to Work With Adult Learners*. CAEL. Loetud aadressil <https://www.cael.org/blog/9-things-to-consider-when-starting-to-work-with-adult-learners>

Fink, L. D. (2003): *Creating significant learning experiences: an integrated approach to designing college courses*. San Francisco: Jossey-Bass

Haridus- ja Teadusministeerium. (2014). *Eesti elukestva õppe strateegia*. Haridus- ja Teadusministeerium. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Koroonaviiruse levik ja haridusvaldkond: soovitud ja korduma kippuvad küsimused. Distsantsõppe korraldus*. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/et/koroona>

Haridusblogi. (2020). *Üliõpilaste kogemused distantsõppest – täiskasvanud õppijate vaade*. Loetud Tallinna Ülikool koduleheküljel <https://www.tlu.ee/hti/meediavarav/blogid/uliopilaste-kogemused-distsantsoppes-taiskasvanud-oppijate-vaade>

Haridussõnastik. (2021). *Ennastjuhtiv õppija*. Loetud aadressil <https://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=%C3%B5ppija>

Kolb, D. (1984). *Experimental learning, Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs: Prentice Hall

Jarvis, P. (1998). *Täiskasvanuharidus ja pidevõpe. Teooria ja praktika*. Tallinn: SE&JS

Jõgi, L., Karu, K. & Krabi, K. (2013). *Chapter 5. Experiencing learning at university: making the best of lifelong learning?*. Higher in education in the crossroad: the case of Estonia.

Jõgi, L. (2006). *Andragoogilise, sotsiaalse ja psühholoogilise aspekti tegurite koostõju täiskasvanute õppimiskäsituste, õppimisvalmisolekule ja koolitusaktiivsuse kujunemisele elukestva õppe kontekstis*. Loetud aadressil

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40878/Taiskasv_Andragoogika.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karu, K. (2020). *Üliõpilaste arusaamad õppimisest ülikoolis: andragoogiline vaade*. Magistritöö. Loetud aadressil

<https://www.etera.ee/zoom/76615/view?page=21&p=separate&tool=info&view=0,0,2067,2834>

Karu, K., Põlda, H., & Teidla-Kunitsõn, G. (2020). *Täiskasvanud õppija toimetulekuviisid ja nende toetamine – soovitud õppijatele*. Loetud Tallinna Ülikool kodulehekülgl

<https://www.tlu.ee/hti/meediavarav/blogid/taiskasvanud-oppija-toimetulekuviisid-ja-nende-toetamine-soovitud>

Kadde, L. (2002). *Täiskasvanu kujunemine enesearengu subjektiks. Koolitusmaterjal*. Tallinn. Loetud aadressil http://storing.weebly.com/uploads/8/7/6/4/8764930/subjektsus_tekst.pdf

Knowles, M. (1973). *The Adult Learner: A Neglected Species*. Loetud aadressil <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED084368.pdf>

Knowles, M. (1975). *Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers*. Englewood Cliffs.

Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Marandi, T. (2020). *Õpistrateegiad. Sügav ja pinnapealne õppimine*. Loetud Tallinna Ülikool kodulehekülgl

http://www.tlu.ee/opmat/eope/Oppimine_ekursusel_IVA/opistrateegiad/pistrateegiad.html

Merriam, S. B. (2003). *Andragogy and Self-Directed Learning: Pillars of Adult Learning Theory*. Loetud aadressil http://www.adesignmedia.com/OnlineResearch/sp_selfdirectedlearning.pdf

Patton. M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed). Thousand Oaks: Sage.

Poom-Valickis, K. (2020). *Ekspert eetris: Distantõpe - kust kohast jätkuvalt king pigistab*. Tallinna Ülikool.

Praxis. (2019). *Elukestva õppe strateegia vahehindamine*. Loetud aadressil <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/05/Elukestva-õppe-strateegia-vahehindamise-aruanne.pdf>

Riigi Teataja (2020). *Eriolukorra väljakuulutamise Eesti Vabariigi haldusterritooriumil*. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/313032020001>

Tallinna Ülikool. (2020). *Tutvu veebipõhise kontaktõppe ABC juhendmaterjalide ja veebiseminaridega*. Loetud aadressil

<https://www.tlu.ee/hti/meediavarav/blogid/tutvu-veebipohise-kontaktoppe-abc-juhendmaterjalide-ja-veebiseminaridega>

Talving, K., Arro, G., & Aus, K. (2020). *Õppimise ABC*. Loetud Tallinna Ülikool kodulehekülgl:

<https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/HTI/Blogimaterjalid/Õppimise-abc.pdf>

Trumm, E., Urmann, H., Remmik, M., Mägi, M., Tubelt, E., & Espenberg, S. (2020). *Eriolukorra õppetunnid: distantsõppe kogemus Tartu Ülikoolis*. Tartu Ülikool.

Tuul, V., & Johnson, M. (2020). *Eriolukorra õppetunnid*.

Villems, A., Aluoja, L., Pilt, L., Naulainen, M.-M., Kusmin, M., Rogalevitš, V., & Tokko, U. (2015). *Digitaalse õppematerjali loomise soovitused. Juhend digitaalse õppematerjali autorile*. Loetud aadressil Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus website: <https://oppevara.edu.ee/kvaliteet/#kokkuvote>